

18.- O franquismo: características e institucionalización.

O resultado da Guerra Civil (1936-39) foi a consolidación do réxime ditatorial que os sublevados contra a República comezaran a construír na "*España nacional*" dende outubro de 1936. Nos seus case 40 anos de existencia, o franquismo mantívose, con escasos cambios, como unha férrea ditadura militar, moi conservadora, baseada na represión feroz dos seus opositores e a eliminación dos dereitos e liberdades dos españois.

A vitoria dos militares sublevados na Guerra Civil significou a liquidación da experiencia democrática republicana e a instauración dun réxime ditatorial baseado nos chamados *ideais do 18 de xullo*:

- Un estado forte e centralizado que garantizase a unidade de España e unha orde social e moral baseada na doutrina da igrexa e no ideario fascista da Falanxe (nacional-sindicalismo e corporativismo): familia tradicional (submisión da muller), catolicismo, propiedade privada, centralismo e orde.
- A concentración do poder en mans do xeneral Franco que reuniu na súa persoa a xefatura do Estado, do Goberno, das Forzas Armadas (*Xeneralísimo*), do partido único e o poder lexislativo. Empregou un poder absoluto e represor, suprimindo os dereitos e liberdades e exaltando a figura do líder ao estilo fascista (o *caudillo*). Concentrou nas súas mans un poder ilimitado do que segundo él só respondería "*ante Deus e ante a Historia*".
- A defensa da proclamada verdadeira tradición española, asociada ao mitificado esplendor da España imperial dos séculos XVI e XVII, contra a influencia estranxeira do liberalismo, a masonería, o socialismo e o comunismo.

Básicamente tratouse dunha ditadura militar, moi conservadora e católica (*nacional-catolicismo*) que mantivo sempre un carácter represivo e, aínda que tivo oposición, gozou tamén dun notable apoio social. Aglutina elementos do pensamento católico conservador e tradicionalista e elementos tomados do fascismo italiano (símbolos, partido e sindicato únicos, carácter antidemocrático). Así e todo, existe un debate sobre a cualificación deste réxime como fascista, xa que pese as súas simpatías por esta ideoloxía non pretende crear un sistema totalitario de sometemento dos individuos ao Estado.

O exército, a igrexa e a Falanxe foron as columnas vertebrais do réxime, nos que Franco se apoiou para desenvolver o seu poder e controlar a sociedade.

- O exército será básico para o réxime como modelo da sociedade e detentador de privilexios e atribucións.
- A Igrexa identificouse co réxime de tal maneira que o sistema político e social resultante é denominado *nacionalcatolicismo*. España converteuse nun estado confesional católico no que se armonizaban os intereses da Igrexa e do Estado franquista. As relacións entre ambos regularizaranse polo *Concordato de 1953* no que a Igrexa lexitimaba ao réxime, que lle concedeu o control da moral, das costumes e da educación. As organizacións laicas da Igrexa participaron nas tarefas do Estado, como se aprecia pola participación de membros da *Asociación Católica Nacional de Propagandistas (ACNP)*, (vinculada á conferencia episcopal) e dos tecnócratas do *Opus Dei* nos

gobiernos de Franco. A Iglesia evolucionará nos anos 60, co Concilio Vaticano II (1962-1965), aparecendo unha corrente crítica e de oposición ó franquismo.

- Durante a guerra civil constituírase polo *Decreto de unificación* de 1937 a *Falanxe Española Tradicionalista e das XONS*, o partido único do réxime. A Falanxe serviulle a Franco para manter vivos os ideais de 1936 e controlar á opinión pública. Nos anos 50 a Falanxe perdeu influencia (pola derrota dos fascismos na 2ªGM) e o partido único pasou a denominarse *Movemento Nacional*, no que o franquismo renovou os seus principios cara o nacionalcatolicismo, a democracia orgánica e o intervencionismo social do estado.

Así, diversas familias políticas compartían o poder dentro do réxime: o exército, os falanxistas, os monárquicos, os católicos e os tecnócratas do Opus Dei.

O franquismo foi algo máis que o goberno persoal de Franco, foi tamén un sistema político-social que evolucionou para garantir a súa permanencia:

- Os dereitos individuais foron limitados: estableceuse o control das liberdades, e impulsouse un ríxido control social e ideolóxico a través da educación e a censura de prensa, cine e cultura.
- A educación buscaba inculcar á poboación os principios do réxime e a fascistización da sociedade.
- Tamén utilizáronse os medios de comunicación para exaltar a figura do caudillo e convencer aos españois dos logros e beneficios do réxime.
- Organizacións da Falanxe como a *Fronte de Xuventudes* e a *Sección Feminina* axudaban a adoutrinar a poboación nos valores tradicionais da familia, que defendían a subordinación da muller. A partir da década de 1960, co desenvolvemento económico, comencarán os cambios con respecto á muller, aínda que no plano legal seguiron sometidas a pais e maridos ata o final do franquismo.
- Os traballadores quedaron encadrados nun sindicato único baixo a xefatura da Falanxe. Este sindicato, chamado “vertical”, era unha organización na que estaban incluídos obrigatoriamente os obreiros e os patróns baixo a supervisión do Ministerio de Traballo. Prohibíase a folga e o despido libre. O “*Foro do Traballo*” (1938), promulgado durante a guerra, regulamentaba o mundo laboral recollendo aspectos sociais de mellora das condicións dos traballadores, con un sistema de seguros que será o xermen da futura creación da Seguridade Social.

A ditadura, para lexitimarse, foi construíndo un contexto constitucional a base dunhas *leis fundamentais* que responderon as necesidades políticas de cada momento. Estas leis fundamentais son o “*Foro do Traballo*” (1938, regulamentaba o mundo laboral, complementado pola *lei de Unión Sindical* de 1940), o “*Foro dos españois*” (1945, táboa de dereitos e deberes a modo de carta outorgada), a *Lei de principios do movemento* (1958, establecía os principios do réxime). A estas hai que engadir as leis que organizan unha *Cortes consultivas* (1942), o *Referendo* (1945, para someter a consulta popular algunhas decisións) e a *Sucesión* (1947). Todas elas refundidas na *Lei Orgánica do Estado* (1967).

O franquismo rexeitaba a democracia liberal e os partidos políticos ós que consideraba corruptos. Sin embargo, a organización política que se estableza recibirá o nome de “*democracia orgánica*” (fronte á democracia parlamentaria) para resultar máis aceptable ante os países de occidente tras a segunda guerra mundial. A participación política canalízase a través dos cabezas de familia e as diferentes corporacións públicas existentes (sindicatos, concellos). Estes serán os que elixirán os membros (procuradores) dunhas Cortes consultivas (1942) que refrendarán as leis propostas polos gobernos de Franco. Tamén existiu a posibilidade, según vontade e conveniencia do dictador, de someter algunha lei fundamental a consulta popular mediante *referendo* entre os homes e mulleres maiores de 21 anos.

Ainda que na *Lei de Sucesión* de 1947 España quedaba definida como un reino, Franco era ratificado como xefe do Estado e non quixo deixar o poder a ningún monarca. Franco planeará a conservación do seu réxime mediante a súa sucesión en Xoán Carlos, fillo de D. Xoan de Borbón, a quen tratou de formar nos principios do réxime e mantivo baixo a súa tutela ata a súa morte.

Únicamente a morte do dictador, o 20 de novembro de 1975, abriría o camino cara unha auténtica democracia.

19.- O franquismo: as forzas de oposición ao Réxime.

Tras á Guerra Civil e a chegada de Franco ao poder, foron moitos os que se mostraron contrarios ao réxime, e dunha maneira ou outra, fixéronse ver durante esta longa etapa do franquismo. Por unha parte, os exiliados, obrigados a abandonar o país como consecuencia da súa derrota e co fin de escapar da represión. Por outra parte, tamén atopamos os *maquis*, guerrilleiros pertencentes a grupos ou partidos antifranquistas fuxidos ao monte dende onde emprenderon a loita, co fin de derrocar o sistema dacordo coa súa ideoloxía republicana. Un intento disto foi o caso da invasión anarquista de val de Arán, en 1944, que buscaba a intervención dos aliados contra a España franquista, fracasada estrepitosamente. Os guerrilleiros, comunistas e anarquistas principalmente realizaban sabotaxes e golpes de man e mantiveron enfrontamentos violentos coa garda civil, os falanxistas e o exército. Refuxiados nas áreas montañosas tiveron unha intensa actividade en Asturias, León, Sistema Ibérico, Andalucía e Galicia.

Nos anos 50 descendeu a actividade da guerrilla, pola represión e as consignas de abandono da loita armada, para concentrar a actividade na oposición política. Os partidos no exilio asumiron a imposibilidade de derrubar a Franco pola forza e crearon redes de actuación interna buscando infiltrarse en ámbitos universitarios, sindicais e laborais.

A partir dos anos 50 o movemento estudantil foi un dos ámbitos máis activos das protestas. Isto podía verse nas universidades a partir de 1956, onde as protestas buscaban principalmente conseguir un sindicato de estudantes que substituíse ao oficial (S.E.U.), controlado pola Falanxe. Ante estas protestas o Goberno sempre contestou cunha negativa, deixándoo claro mediante a suspensión das clases, apertura de expedientes, peche de universidades, etc.

Xa nos anos 60, ao tempo que se liberalizaba e melloraba a situación económica, intensificábase aínda máis a oposición, que reclamaba un réxime democrático. A pesar do estrito control algunhas folgas convertéronse na forma máis efectiva de protesta, mesturando obxectivos políticos e económicos (obter dereitos como a redución da xornada, mellora de salarios...). Para canalizar estas protestas xurdiron clandestinamente as chamadas Comisións Obreiras en 1962. Nelas colleu forza a influencia comunista e os seus líderes plantexaron a estratexia de infiltrarse na estrutura do sindicato vertical para chegar aos obreiros con facilidade. Os conflitos no tardaron en producirse en lugares como a conca mineira asturiana ou Cataluña, sendo os seus líderes fortemente reprimidos. A súa vez isto fixo que a afiliación sindical e a militancia clandestina contra o réxime aumentase.

Os partidos políticos organizaronse no exilio e no interior do país, donde actuaron clandestinamente. Podemos destacar o Partido Comunista de España (PCE), que mantivo unha forte oposición tanto a nivel externo como no interior na clandestinidade e, en menor medida, o PSOE. En 1962, durante o IV Congreso do Movemento Europeo reunido en Múnic, celebrouse unha reunión de destacados membros da oposición antifranquista, tanto do interior do país como do exilio, que reivindicaron un réxime democrático para España. A prensa do réxime denominará a esta reunión o *Contubernio de Múnic*, calificando estas demandas como unha inxerencia nos asuntos internos de España. O goberno castigou con dureza aos participantes do interior que foron encarcerados ou desterrados, con gran escándalo da prensa europea.

Incluso parte da Igrexa, comezou a mostrar a súa oposición ao réxime tras os cambios do Concilio Vaticano II. Os curas obreiros que foron traballar aos barrios pobres anunciaban unha nova mentalidade e incluso apareceu un documento asinado por 339 sacerdotes denunciando malos tratos e falta de liberdades.

No País Vasco, ás manifestacións político-laborais uniuse a actividade terrorista. En 1959 fundouse ETA, organización terrorista radicalizada do nacionalismo vasco, que cometerá o seu primeiro asesinato en 1968. As súas accións terroristas pasaron do País Vasco ao ámbito estatal, onde levou a cabo atentados sangrentos.

A resposta da ditadura ante a oposición oscilou entre a represión e certa apertura política. Nun intento de mellorar a imaxe de España de cara á opinión pública internacional suprimíronse os tribunais militares e creouse o Tribunal de Orde Pública (TOP) en 1963, encargado de xulgar delitos políticos e contrarios ao réxime. Sin embargo ante a aparición do terrorismo pasáronse á xurisdicción militar estes delitos e fíxose habitual o estado de excepción. En 1970 o *Proceso de Burgos* dictará 9 penas de morte que suscitarán fortes protestas internacionais.

A oposición antifranquista foi en aumento nos anos 70 en todos os sectores: a crise económica e a crecente debilidade política motivará protestas de obreiros e universitarios; aumentará a tensión de certos sectores da Igrexa coas autoridades, especialmente polo chamado *caso Añoveros*, debido á defensa do eusquera que fixo este bispo de Bilbao; no exército un grupo de oficiais xoves formará clandestinamente a UMD (*Unión Militar Democrática*); e tamén incrementárase a actividade terrorista (tanto da ETA – atentado contra Carrero Blanco – como de grupos vinculados ó extremismo de esquerdas) o que provocou un incremento paralelo da represión do réxime.

Ademáis, ante o esgotamento do réxime, incrementárase a actividade dos partidos políticos no exilio. Estes partidos no exilio e as organizacións antifranquistas buscarán establecer un fronte común contra a ditadura: en torno ó partido comunista formábase a Xunta Democrática (1974) e logo, impulsada polo PSOE, formábase a Plataforma de Convergencia Democrática. Finalmente, da unión de ambas organizacións, xurdirá a chamada Plataxunta.

20.- O franquismo: política económica

A economía española durante a época do franquismo pódese dividir en dúas etapas. A primeira etapa é a da autarquía, caracterizada por unha buscada autosuficiencia económica propia do ideario fascista e un obrigado illamento internacional, que comeza no momento en que os militares sublevados gañan a Guerra Civil. A segunda etapa parte do ano 1959 cando se aproba o Plan de Estabilización Nacional, España abre a súa economía ao exterior e comezan a chegar os investimentos estranxeiros atraídos pola man de obra abundante e barata.

O período de autarquía tiña como obxectivo lograr a autosuficiencia económica para non depender economicamente do exterior, impulsando a produción interior e dificultando as importacións mediante a imposición de elevados aranceis. Na agricultura descendeu a produción debido a escaseza de abonos e á baixa produtividade o que se traduciu en problemas no abastecemento de alimentos e nun aumento dos prezos. As capas sociais máis pobres sufriron a inflación e os baixos salarios e a miúdo tiveron que recorrer a unha economía de subsistencia e troco. O atraso económico favoreceu a aparición da fame e o aumento da miseria e pobreza extrema. Ante a escaseza de alimentos e o aumento dos seus prezos o goberno viuse obrigado a establecer un sistema de cartillas de racionamento e interveú a produción agrícola a través do Servizo Nacional do Trigo, que obrigaba aos agricultores a entregarlles a maior parte das colleitas a un prezo regulado. Os labregos procuraban evadir estas obrigas por diversos medios (ocultando as colleitas) e as multas e requisas resultaron ineficaces. O desabastecemento propiciou o mercado negro, ou estraperlo, paralelo ao oficial no que se podían atopar abundantes produtos a prezos moi elevados. Esta práctica favoreceu a usura, o amiguismo e o enriquecemento do entorno do réxime.

Para lograr incrementar a produción agraria tomáronse medidas como a explotación de novas terras coa creación do Instituto Nacional de Colonización que, entre os anos 1945 e 1970, construíu máis de 300 novos núcleos de colonización. Na década de 1950 iniciáronse plans integrais co desenvolvemento de regadíos, a construción de vivendas e a extensión da rede eléctrica destacando o plan Badaxoz. Tamén en 1952 aprobouse a Lei de Concentración Parcelaria para evitar o minifundismo e facer máis rendibles estas explotacións. A pesar da propaganda oficial que se fixo destas medidas, estas tiveron resultados moi escasos.

No ámbito industrial seguiu unha política intervencionista coa creación do Instituto Nacional de Industria (INI) en 1941, para o control da produción dos sectores industriais básicos, cuxo maior inversor e promotor era o Estado. Aínda evitando o contacto económico co exterior, a dependencia tecnolóxica e enerxética do estranxeiro provocou que non se cumprisen os obxectivos marcados.

No transporte destacou a nacionalización da rede de ferrocarrís de vía ancha coa creación en 1941 da RENFE. As transaccións comerciais estaban fortemente intervidas polo Estado e o comercio exterior organizábase a través dun sistema de licencias e acordos bilaterais mentres que o comercio interior estaba regulamentado pola Comisaría de Abastecementos e Transportes desde 1939.

A partir dos anos cincuenta iniciouse unha moi limitada recuperación económica, que se produciu grazas a dous factores: o primeiro foron as boas colleitas dos primeiros anos da década, que permitiron recuperar taxas de produción anteriores á guerra e ter excedentes agrícolas, e o segundo foi a importante cantidade de divisas, materias

primas, fontes de enerxía e bens de equipo proporcionada polos acordos cos Estados Unidos. Ademais, a poboación española experimentou nos anos 50 un crecemento demográfico importante que permitiu dispoñer de man de obra abundante.

Sin embargo, a política de autarquía causara graves problemas económicos a fins dos anos 50: inflación incontrolada, forte déficit co exterior, escaseza de materias primas industriais e de fontes de enerxía, etc. Farase necesaria unha reforma económica. Así, en 1959 aprobouse o Plan de Estabilización, que foi un programa de reformas realizado por un equipo de ministros e de altos cargos técnicos (os chamados *tecnócratas*, a maioría vinculados ao *Opus Dei*) e contou co apoio do Fondo Monetario Internacional. O seu obxectivo era establecer un modelo baseado na liberdade económica máis acorde coa economía capitalista occidental. Esta economía baseábase na flexibilidade de prezos e salarios, determinados polo mercado e non polo Estado, unha política monetaria que obrigaba a establecer a paridade da peseta respecto das divisas internacionais e a liberalización dos intercambios comerciais. No sector público, o Goberno comprometéase axustar os gastos aos ingresos, reducir a inflación e mellorar o rendemento do sistema fiscal. O éxito máis destacable do Plan de Estabilización foi sentar as bases para iniciar o forte crecemento da década dos anos 60 e 70, así como o abandono definitivo do modelo autárquico.

Coa nova política de estabilización púxose en práctica unha planificación económica, dirixida por López Rodó. Entre 1964 e 1975 puxéronse en marcha tres Plans de Desenvolvemento cun marcado carácter industrial. Tratouse ademais de favorecer ás rexións menos industrializadas do país a través da creación dos Polos de Promoción e Desenvolvemento e outras iniciativas.

Entre 1960 e 1975 producírase un crecemento espectacular da riqueza e produción nacional. Esta época será coñecida como a época do *desarrollismo*. O crecemento económico español produciuse no contexto do crecemento xeralizado da economía europea e mundial tras a segunda guerra mundial. Os tres piares básicos do crecemento da economía neste período foron o investimento de capitais extranxeiros en industrias que se instalan en España aproveitando un entorno favorable de baixos salarios, escasa conflictividade e facilidades estatais á inversión, as remesas enviadas polos emigrantes españois en Europa e os ingresos do turismo internacional que comenza a chegar masivamente a España en busca de sol e praia. O crecemento urbano e o turismo fomentarán tamén o auxe da construción. España converteuse nun país industrializado, abandonando a súa base agraria e mecanizando a agricultura.

Cabe destacar que durante este segundo período, aínda que se produciu un desenvolvemento económico en España, o mercado interior non foi capaz de absorber a man de obra excedente polo que nesta década se produciu un gran incremento da emigración tanto do rural ás cidades como cara ao exterior, especialmente aos países europeos. O crecemento económico non tivo en conta o impacto ambiental nin unha axeitada política urbanística polo que o desenvolvemento do turismo transformou dun xeito notable o litoral mediterráneo.

Todo este *desarrollismo* finaliza coa crise económica do 73, cando se produce a suba dos prezos do petróleo, que en España se traduce en inflación e conflictividade laboral, deixando un legado de difícil xestión para a etapa política da Transición.

21.- A Transición: da agonía do franquismo á constitución de 1978.

A prosperidade económica dos anos 60 fixo cambiar a sociedade española e xenerou unha ansia xeral de cambio e de maiores liberdades. Nos anos 70 xurdiron diferenzas nas filas franquistas entre os sectores máis conservadores (o denominado “bunker”) e aqueles que estaban a favor dunha pequena apertura (“aperturistas”). Ademais, o estado de saúde do ditador e as crecentes dificultades políticas e económicas anunciaban a fin do réxime.

No ano 1973 prodúcese unha crise enerxética mundial, causada pola subida dos prezos do petróleo acordada pola OPEP, que afectou gravemente á economía, deixando ao descuberto os defectos estruturais do desenvolvemento económico dos anos 60 (dependencia tecnolóxica do estranxeiro, elevado endebedamento de empresa pública, necesidade dunha reconversión industrial e de adaptarse ao novo ciclo tecnolóxico). Por outra parte, o deterioro físico de Franco obrigoulle a designar a Carrero Blanco (militar e home da súa máxima confianza, representante do sector máis conservador) como presidente de Goberno. Pouco tempo despois, Carrero Blanco foi asasinado nun atentado de ETA (a denominada operación Ogro), o que afectou emocionalmente a Franco e privou ao réxime da persoa que podería dar continuidade ao Movemento despois do ditador. Carrero foi substituído por Arias Navarro, quen, ante o impacto da crise económica, anunciou unha serie de reformas (que non se puxeron en marcha) coñecidas como o *espírito do 12 de febreiro*: maior liberdade de prensa, elección de alcaldes, creación de asociacións políticas, reforma da lei sindical, etc.

Nesta etapa incrementáronse as forzas da oposición, tanto no interior de España como no exterior. No interior destacan: o *grupo Tácito* (serie de políticos e intelectuais que pretenderon, desde dentro do sistema, unha transformación do réxime cara a posicións máis democráticas), o aumento das críticas e o distanciamento por parte da Igrexa (destaca o caso do bispo de Bilbao que defenderá o uso do éuscaro nas igrexas), a *Unión Militar Democrática* (un sector do exército que defendía que a institución militar non debía ser un obstáculo para a democracia), as numerosas folgas e protestas de obreiros, universitarios e entidades veciñais e os atentados terroristas levados a cabo por organizacións como ETA, FRAP (5 membros destes dous grupos foron os últimos en pagar os seus crímenes coa súa vida, a pesar das diversas peticións de clemencia) e GRAPO¹.

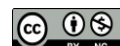
No exterior, distintos partidos e organizacións antifranguistas iniciaron un proceso de unidade para restablecer a democracia. En Francia, no ano 1974, créase a Xunta Democrática por iniciativa de Santiago Carrillo (líder do PCE) co obxectivo de liderar a oposición ao franquismo. Por outra banda o PSOE resolve a crise entre os afiliados do interior e os do exilio no Congreso de Suresnes, elixindo a Felipe González como secretario xeral e impulsa a Plataforma Democrática para aglutinar aos grupos políticos próximos a súa órbita ideolóxica. Os contactos entre ambos partidos deron lugar á formación da Plataxunta en 1975.

Por outra parte, a colonia africana do Sahara (onde o Goberno fixera unha promesa de realizar un referendo en 1973, xa que o Fronte Polisario reclamaba a

1 ETA: Euskadi Ta Askatasuna foi unha organización terrorista nacionalista vasca que se proclamaba independentista, abertzale, socialista e revolucionaria.

FRAP: Frente Revolucionario Antifascista e Patriota, foi unha organización terrorista de carácter antifranguista e republicano, apoiada por unha ideoloxía maioritaria maoísta ou marxista-leninista.

GRAPO: Os Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre son unha organización terrorista española nacida en Vigo no ano 1975 co obxectivo de instaurar unha «república popular e federativa» en España.

independencia) foi invadida en 1975 por unha marcha organizada polo rey Hassan II de Marrocos (a *Marcha Verde*) que aproveitou a debilidade do goberno ante a situación provocada pola enfermidade e morte de Franco. Esta marcha buscaba invadir o territorio e anexionalo, ocupación que sería detida por petición da ONU. Días despois da retirada da marcha, asinouse en Madrid un acordo entre Marrocos, Mauritania e o goberno español para que os dous países se repartiran a colonia do Sahara, sen ter en conta a opinión da poboación.

Finalmente, o ditador faleceu en novembro de 1975, deixando a presidencia en mans de Arias Navarro e a xefatura de Estado a Juan Carlos de Borbón, quen foi nomeado rei e capitán dos tres exércitos e iniciou os trámites legais para configurar a España como Estado social e democrático de Dereito nun proceso coñecido como *transición democrática*.

En pouco tempo o rei Juan Carlos comenzará este proceso cos nomeamentos de Adolfo Suárez como Presidente do Gobeerno e de Torcuato Fernández Miranda como presidente das Cortes. Ambos impulsarán a posta en marcha da *Lei para a Reforma Política*, que suporá o fin definitivo do franquismo e o inicio do proceso para celebrar unhas eleccións democráticas de forma legal (*da lei á lei*) evitando rupturas traumáticas. A aprobación por parte das Cortes franquistas de esta Ley foi coñecida como o *haraquiri* ou suicidio das Cortes franquistas, pois aprobaron a súa propia disolución.

A *Lei para a Reforma Política*, ratificada en referendun popular o 15 de decembro de 1976, poñía as bases para a legalización dos partidos políticos. A extrema esquerda e a ultradereita apostaron pola violencia terrorista para facer descarrilar este proceso e acelerar o camiño cara á revolución uns ou o retorno a ou a ditadura militar outros. Sucedéronse secuestros e asasinatos de membros do exército por parte do GRAPO e ETA e en xaneiro do 77 produciuse a matanza dos avogados laboristas de Atocha (vinculados ao PCE) a mans da ultradereita. Tras a legalización do Partido Comunista de España na Semana Santa de 1977, contra o parecer da cúpula militar, o Presidente Adolfo Suárez convocou eleccións a Cortes Constituíntes o 15 de xuño de 1977.

Estas eleccións serían as primeiras democráticas desde a Segunda República. Concorreron a estes comicios numerosas formacións. A vitoria foi para a UCD (Unión de Centro Democrático), a formación política creada por Adolfo Suárez para seguir controlando o proceso de transición política, que buscaba integrar as diferentes correntes do centro-dereita partidarias do sistema democrático. A segunda forza máis votada foi o PSOE. Tanto a formación creada polo antigo ministro franquista Fraga Iribarne, Alianza Popular (que aglutinaba á dereita máis conservadora), como o PCE foron as grandes perdedoras. Os partidos políticos extremistas quedaron fora do hemiciclo. A poboación española votaba moderación e consenso e rexeitaba aquelas formacións que lembraban ao conflito da Guerra Civil.

O 6 de decembro de 1978 a Constitución foi aprobada en *referendun* pola cidadanía. O resultado foi un texto froito do acordo e o consenso, intencionadamente ambiguo para evitar que puidese ser utilizado de forma partidista, inspirado en anteriores constitucións españolas (1876 e 1931) e do estranxeiro, progresista e democrática.

A constitución española de 1978 recoñece a soberanía popular baixo un réxime de monarquía parlamentaria e establece que España é un Estado social e democrático

de dereito. O rei reina, pero non goberna. Con todo ten a atribución de ser o Xefe das Forzas Armadas, aspecto este que lle permitiu parar o golpe de estado de 1981. España, pola Constitución do 78 defínese como un Estado unitario, pero descentralizado administrativamente en autonomías, recuperando a solución territorial habilitada na Segunda República. De feito, Cataluña, País Vasco e Galicia son tratadas como nacionalidades históricas polo que poden chegar aos estatutos de autonomía pola vía rápida do artigo 151 en lugar do 143 que afectará a todas as demais. Cada autonomía terá un parlamento propio, un goberno e un Tribunal Superior de Xustiza.

Esta constitución recolle que España é un Estado aconfesional, aínda que recoñece que a relixión católica é a maioritaria do pobo español polo que terá unha consideración especial. Recolle a posibilidade do divorcio, os dereitos sociais, dereitos de folga, de asociación, de liberdade de prensa e pluralidade política e sindical.

Tamén volve contemplar dous cámaras nas Cortes: o Congreso dos Deputados, con 350 deputados elixidos por sufraxio universal directo, en listas pechadas polos partidos, baixo o sistema D'Hont e de representación proporcional, e o Senado, elixido por un sistema de listas abertas e representación maioritaria. O Congreso exerce unha función de control sobre o goberno, dá a súa confianza ao mesmo e discute e elabora os proxectos de lei que unha vez aprobados deben pasar para a súa ratificación ou devolución polo Senado. O Senado, a súa vez ten un papel de cámara para tratar os asuntos de tipo territorial que nunca foi ben desenvolvida.

